

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

kṛṣṇayajurvēdīya taittirīya brāhmaṇē
॥ *dvitīyāṣṭakē dvitīyaḥ praśnaḥ* ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ

śrīmatē rāmānujāya namaḥ

śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ dvitīyāṣṭakē dvitīyaḥ praśnaḥ ॥

hariḥ ō(4)m ।

prajāpātirakāmayata prajāḥ sṛjēyēti ।

sa ētaṁ daśāhōtāramapaśyat ।

taṁ manāsā'nudrutyā' darbhasṭambē'juhōt ।

tatō vai sa prajā āsṛjata ।

tā āsmāthsṛṣṭā apākrāmanṇ ।

tā grahēṇāgrhṇāt ।

tadgrahāsyā grahaṭtvam ।

yaḥ kāmayēta prajāyēyēti ।

sa daśāhōtāraṁ manāsā'nudrutyā'

darbhasṭambē juhuyāt ।

prajāpātirvai daśāhōtā ॥ 1 ॥

prajāpātirēva bhūtvā prajāyatē ।

manāsā juhōti ।

manā'iva hi prajāpātiḥ ।

prajāpātērāptyai ।

Please let us know of any errors in this text.

pūrṇayā juhōti |
pūrṇa iva hi prajāpātiḥ |
prajāpātērāptyai |
nyūnayā juhōti |
nyūnāddhi prajāpātiḥ prajā asṛjata |
prajānāg sṛṣṭyai || 2 ||

darbhastambē juhōti |
ētaśmādvai yōnēḥ prajāpātiḥ prajā asṛjata |
yasmādēva yōnēḥ prajāpātiḥ prajā asṛjata |
tasmādēva yōnēḥ prajāyatē |
brāhmaṇō dakṣiṇata upāstē |
brāhmaṇō vai prajānāmupadraṣṭā |
upadraṣṭumatyēva prajāyatē |
grahō bhavati |
prajānāg sṛṣṭānām dhr̥tyai |
yaṁ brāhmaṇam vidyām vidvāgsam yaśō narcchēt || 3 ||

sō'raṇyam parētya |
darbhastambamudgrathya |
brāhmaṇam dakṣiṇatō niṣādyā |
catuṛhōtṛnvyācākṣita |

ēta₂d₂vai dē₂vānā₂ṁ pa₂ra₂ma₂ṁ gu₂hya₂ṁ bra₂hma₂ḥ |
ya₂cca₂tur₂hō₂tā₂raḥ |
ta₂dē₂va pra₂kā₂śa₂ṁ ga₂ma₂yati |
ta₂dē₂na₂ṁ pra₂kā₂śa₂ṁ ga₂ta₂ṁ |
pra₂kā₂śa₂ṁ pra₂jā₂nā₂ṁ ga₂ma₂yati |
dar₂bha₂sta₂mba₂mu₂dgra₂thya₂ vyā₂ca₂ṣṭē || 4 ||

a₂gni₂vā₂ṁ vai dar₂bha₂sta₂mbaḥ |
a₂gni₂va₂tyē₂va vyā₂ca₂ṣṭē |
brā₂hma₂ṇō dāk₂ṣi₂ṇa₂ta upā₂stē |
brā₂hma₂ṇō vai pra₂jā₂nā₂mu₂padrā₂ṣṭā |
upā₂drā₂ṣṭu₂ma₂tyē₂va₂ina₂ṁ ya₂śā₂ ṛ₂ccha₂ti |
ī₂ś₂va₂ra₂ṁ ta₂ṁ ya₂śō₂ṛ₂tō₂ri₂tyā₂huḥ |
ya₂syā₂ntē₂ vyā₂ca₂ṣṭa₂ iti |
va₂ra₂sta₂ma₂i dē₂yaḥ |
ya₂dē₂va₂ina₂ṁ ta₂trō₂pa₂na₂mā₂ti |
ta₂dē₂vā₂va₂run₂dhē || 5 ||

a₂gni₂mā₂da₂dhanō₂ da₂śā₂hō₂trā₂ṛa₂ṇi₂ma₂va₂da₂dhyāt |
pra₂jā₂ta₂mē₂va₂ina₂mā₂dha₂ttē |
tē₂na₂i₂vō₂ddru₂tyā₂gni₂hō₂tra₂ṁ ju₂huyāt |
pra₂jā₂ta₂mē₂va₂ina₂jju₂hō₂ti |

ha₂vir₂nir₂va₂ph₂syam₂ da₂śa₂hō₂tā₂ra₂m₂ vyā₂ca₂kṣi₂ta₂ |
pra₂jā₂ta₂mē₂va₂ina₂m₂ nir₂va₂pati₂ |
sā₂mi₂dhē₂nī₂ra₂nu₂va₂kṣy₂am₂ da₂śa₂hō₂tā₂ra₂m₂ vyā₂ca₂kṣi₂ta₂ |
sā₂mi₂dhē₂nī₂rē₂va₂ sṛ₂ṣṭ₂vā₂''ra₂bhya₂ pra₂ta₂nutē₂ |
athō₂ ya₂jñō₂ vai da₂śa₂hō₂tā₂ |
ya₂jñamē₂va₂ ta₂nutē₂ || 6 ||

ab₂hi₂ca₂ra₂nda₂śa₂hō₂tā₂ra₂m₂ ju₂huyāt₂ |
na₂va₂ vai pu₂ru₂ṣē₂ pra₂ṇā₂ḥ |
nā₂bhi₂rda₂śa₂mī₂ |
sa₂pra₂ṇa₂mē₂va₂ina₂m₂ab₂hi₂ca₂ra₂ti₂ |
ē₂ta₂va₂d₂va₂i pu₂ru₂ṣa₂syā₂ svam₂ |
yā₂va₂tpra₂ṇā₂ḥ |
yā₂va₂dē₂vā₂syā₂sti₂ |
ta₂da₂ab₂hi₂ca₂ra₂ti₂ |
sva₂kṛ₂ta₂ iri₂ṇē₂ ju₂hō₂ti pra₂da₂rē₂ vā₂ |
ē₂ta₂d₂vā₂ a₂syai ni₂ṛ₂ti₂gr₂hī₂ta₂m₂ |
ni₂ṛ₂ti₂gr₂hī₂ta₂ ē₂va₂ina₂m₂ ni₂ṛ₂tyā₂ grā₂ha₂yati₂ |
ya₂d₂vā₂ca₂ḥ krū₂ram₂ |
tē₂na₂ va₂ṣa₂ṭka₂rō₂ti₂ |

vāca ēvainaṃ krūrēṇa pravṛścati |
tā jagārtimārcchāti || 7 ||

daśāhōtā sṛṣṭyā ṛcchēdvyācāṣṭē rundha ēva tānutē
nirṛtigṛhītaṃ pañcā ca || 1 ||

prajāpātirakāmayata daṛśapūrṇamāsau sṛjēyēti |
sa ētaṃ catuṛhōtāramapaśyat |
taṃ manasā'nudrutyāhavanīyē'juhōt |
tatō vai sa daṛśapūrṇamāśāvāsṛjata |
tāvāsmāthsṛṣṭāvapākṛāmatām |
tau grahēṇāgrhṇāt |
tadgrahāsyā grahaṭtvam |
daṛśapūrṇamāśāvālabhāmānaḥ |
catuṛhōtāraṃ manasā'nudrutyāhavanīyē juhuyāt |
daṛśapūrṇamāśāvēva sṛṣṭvā''rabhya pratānutē || 8 ||

grahō bhavati |
daṛśapūrṇamāsayōḥ sṛṣṭayōrdhr̥tyai |
sō'kāmayata cāturmāsyāni sṛjēyēti |
sa ētaṃ pañcahōtāramapaśyat |
taṃ manasā'nudrutyāhavanīyē'juhōt |
tatō vai sa cāturmāsyānyāsṛjata |

tānyāsmāthsṛṣṭānyapākṛāmanṇaḥ ।

tāni grahēṇāgrhṇāt ।

tadgrahāsyā grahaṭvam ।

cāturmāsyānyālabhamānaḥ ॥ 9 ॥

pañcāhōtāraṃ manāsā'nudrutyāhavanīyē juhuyāt ।

cāturmāsyānyēva sṛṣṭvā''rabhya pratānutē ।

grahō bhavati ।

cāturmāsyānāg sṛṣṭānāṃ dhr̥tyai ।

sō'kāmayata paśubandhaḥ sṛjēyēti ।

sa ētaḥ ṣaḍdhōtāramapaśyat ।

taṃ manāsā'nudrutyāhavanīyē'juhōt ।

tatō vai sa paśubandhamāsṛjata ।

sō'smāthsṛṣṭō'pākṛāmat ।

taṃ grahēṇāgrhṇāt ॥ 10 ॥

tadgrahāsyā grahaṭvam ।

paśubandhēnā yakṣyamānaḥ ।

ṣaḍdhōtāraṃ manāsā'nudrutyāhavanīyē juhuyāt ।

paśubandhamēva sṛṣṭvā''rabhya pratānutē ।

grahō bhavati ।

paśubandhasyā sṛṣṭasya dhr̥tyai ।

sō'kāmayata saumyamādhvaraḡ sṛjēyēti |
sa ētaḡ saptaḥōtāramapaśyat |
taṃ manasā'nudrutyāhavanīyē'juhōt |
tatō vai sa saumyamādhvarāmāsṛjata || 11 ||

sō'smāthsṛṣṭō'pākrāmat |
taṃ grahēṇāgrḥṇāt |
tadgrahāsyā grahaṭvam |
dīkṣiṣyamāṇaḥ |
saptaḥōtāraṃ manasā'nudrutyāhavanīyē juhuyāt |
saumyamēvādhvaraḡ sṛṣṭvā''rabhyaḡ pratānutē |
grahō bhavati |
saumyasyādhvarasyā sṛṣṭasya dhr̥tyai |
dēvēbhyō vai yajñō na prābhāvat |
tamētāvaccchaḥ samābharanḡ || 12 ||

yathsāmbhārāḥ |
tatō vai tēbhyō yajñāḥ prābhāvat |
yathsāmbhārā bhavānti |
yajñasya prabhūtyai |
ātithyamāsādyā vyācaṣṭē |
yajñamukhaṃ vā ātithyam |

mukha₂ta ēva yajña₂g sa₂mbhṛ₂tya₂ pra₂ta₂nutē |
aya₂jñō vā ēṣaḥ |
yō₂'patnīkaḥ |
na pra₂jāḥ pra₂jāyēra₂nṇ |
patnī₂rvyāca₂ṣṭē |
yajña₂mēvākaḥ |
pra₂jānā₂ṃ pra₂janā₂nāya |
upa₂sathsu₂ vyāca₂ṣṭē |
ē₂tadvai patnī₂nāmāyatanam |
sva ē₂vainā āyatanē₂'vaka₂lpayati || 13 ||

ta₂nu₂ta₂ ā₂labhā₂mānō₂'grhṇā₂dasṛ₂jatā₂bhara₂ñjāyēra₂nthṣa₂ṭca || 2 ||

pra₂jā₂pa₂tira₂kāmayata₂ pra₂jāyē₂yēti |
sa tapō₂'tapyata |
sa tri₂vṛ₂tagg₂ stō₂māmasṛ₂jata |
ta₂m pañ₂cada₂śastō₂mō₂ madhyata₂ udā₂tṛ₂ṇat |
tau pū₂rvapa₂kṣa₂ścā₂para₂pa₂kṣa₂ścā₂bhava₂tām |
pū₂rvapa₂kṣa₂m dē₂vā anva₂sṛ₂jyanta |
a₂pa₂ra₂pa₂kṣa₂manva₂sū₂rāḥ |
tatō₂ dē₂vā abha₂vanṇ |

parā'surāḥ |

yaṁ kāmayēta vasiyānthsyāditi || 14 ||

taṁ pūrvapakṣe yājayēt |

vasiyānēva bhāvati |

yaṁ kāmayēta pāpiyānthsyāditi |

tamaṁparapakṣe yājayēt |

pāpiyānēva bhāvati |

tasmātpūrvapakṣo'parapakṣātkarūṇyātarah |

prajāpatirvai daśahōtā |

catuṛhōtā pañcahōtā |

ṣaḍḍhōtā saptaḥōtā |

ṛtavaḥ samvathsarah || 15 ||

prajāḥ paśava imē lōkāḥ |

ya ēvaṁ prajāpatim bahōrbhūyāḡsaṁ vēda |

bahōrēva bhūyānbhavati |

prajāpatirdēvāsuraṇāsrjata |

sa indramapi nāsrjata |

taṁ dēvā abruvanṇ |

indram nō janayēti |

sō'bravīt |

yathā'ham yuṣmāgstapāsā'sṛkṣi |
ēvamindrāṃ janayadhvamiti || 16 ||

tē tapō'tapyanta |
ta ātmannindrāmapaśyanṇ |
tamābruvanṇ |
jāyasvēti |
sō'bravīt |
kiṃ bhāgaḍhēyāmaḥbijāniṣya iti |
ṛtūnthsamvathsaram |
prajāḥ paśūnṇ |
imānlōkānityābruvanṇ |
taṃ vai mā''hutyā prajānayaṭētyābravīt || 17 ||

taṃ catuṛhōtrā prajānayanṇ |
yaḥ kāmayēta vīrō ma ājāyētēti |
sa catuṛhōtāraṃ juhuyāt |
prajāpātirvai catuṛhōtā |
prajāpātirēva bhūtvā prajāyatē |
jajanāḍindrāmindriyāya svāhēti grahēṇa juhōti |
ā'syā vīrō jāyatē |
vīraḡ hi dēvā ētayā''hutyā prajānayanṇ |

āḍityāścāṅgīrasaśca suvaṛgē lōkē'spardhanta |
vayaṃ pūrvē suvaṛgaṃ lōkamiyāma vayaṃ pūrva itī || 18 ||

ta āḍityā ētaṃ pañcāhōtāramapaśyanṇ |
taṃ purā prātaranuvākādāgnīdhrē'juhavuh |
tatō vai tē pūrvē suvaṛgaṃ lōkamāyanṇ |
yaḥ sūvaṛgakāmaḥ syāt |
sa pañcāhōtāraṃ purā prātaranuvākādāgnīdhrē juhuyāt |
saṃvathsaṛō vai pañcāhōtā |
saṃvathsaṛaḥ sūvaṛgō lōkaḥ |
saṃvathsaṛa ēvartuṣu pratiṣṭhāyā |
sūvaṛgaṃ lōkamēti |
tē'bruvannaṅgīrasa āḍityānṇ || 19 ||

kva'stha |
kva' vaḥ saḍbhyō havyaṃ vākṣyāma itī |
chandassvityābruvanṇ |
gāyatriyāṃ triṣṭubhi jagatyāmitī |
tasmācchandāssu saḍbhya āḍityēbhyaḥ |
āṅgīrasīḥ prajā havyaṃ vāhanti |
vāhantyaṣmai prajā bālim |
ainaṃapratikhyātaṃ gacchati |

ya ēvaṃ vedaḥ |
dvādaśa māsāḥ pañcartavaḥ |
trayaḥ imē lōkāḥ |
asāvāditya ekaviṅśaḥ |
ētasminvā ēṣa śritaḥ |
ētasminpratiṣṭhitaḥ |
ya ēvamētagg śritaṃ pratiṣṭhitaṃ vedaḥ |
pratyēva tiṣṭhati || 20 ||

syāditi samvathsarō janayadhvamitityabravītpūrva
ityādityānṛtavaṣṣaṭca || 3 ||

prajāpatirakāmayataḥ prajāyēyēti |
sa ētaṃ daśahōtāramapaśyat |
tēnaḥ daśadhātmānaṃ vidhāya |
daśahōtrāṭapyata |
tasya cittaḥ sruḡāsīt |
cittamājyaḥ |
tasyaitāvatyēva vāḡāsīt |
ētāvāṇ yajñakratuḥ |
sa catuṛhōtāramasṛjata |
sōṇandat || 21 ||

asṛkṣi vā imamiti |
tasya sōmō havirāsīt |
sa catuṛhōtrā'tapyata |
sō'tāmyat |
sa bhūriti vyāhārat |
sa bhūmimasṛjata |
agniḥōtram daṛśapūrṇamāsau yajūḡṣi |
sa dvitīyāmatapyata |
sō'tāmyat |
sa bhuva iti vyāhārat || 22 ||

sō'ntarikṣamasṛjata |
cāturmāsyāni sāmāni |
sa tṛtīyāmatapyata |
sō'tāmyat |
sa suvariti vyāhārat |
sa divāmasṛjata |
agniṣṭōmamukthyāmatirātramṛcaḥ |
ētā vai vyāhṛtaya imē lōkāḥ |
imānkhalu vai lōkānanu prajāḥ
paśavaśchandāḡṣi prājāyanta |

ya ēvamētāḥ prajāpātēḥ prathamā
vyāhṛtīḥ prajātā vedaḥ || 23 ||

pra prajāyā paśubhirmithunairjāyatē |
sa pañcāhōtāramasṛjata |
sa havirnāvīdata |
tasmai sōmāstanuvam prāyācchat |
ētattē haviriti |
sa pañcāhōtrā'tapyata |
sō'tāmyat |
sa pratyāññābādhata |
sō'surānasṛjata |
tadāsyāpriyamāsīt || 24 ||

taddurvarṇaḡ hiraṇyamabhavat |
taddurvarṇasya hiraṇyasya janma |
sa dvitīyāmatapyata |
sō'tāmyat |
sa prāñābādhata |
sa dēvānasṛjata |
tadāsyā priyamāsīt |
tathsuvarṇaḡ hiraṇyamabhavat |

tathasu₁varṇā₂syā₃ hirāṇyasyā₄ janmā₅ |
ya ēvaḡ su₁varṇā₂syā₃ hirāṇyasyā₄ janma₅ vēdā₆ || 25 ||

su₁varṇā₂ ātmanā₃ bhavati |
du₁rvarṇō₂'syā₃ bhrātrī₄vyah |
tasmā₁thsu₂varṇaḡ₃ hirāṇyaṃ₄ bhāryā₅m |
su₁varṇā₂ ēva bhāvati |
ainaṃ₁ priyaṃ₂ gacchati₃ nāpriyaṃ₄ |
sa sap₁tahōtā₂ramasṛjata |
sa sap₁tahōtra₂iva su₃vargaṃ₄ lōkama₅it |
triṇa₁vēnā₂ stōmēna₃ibhyō₄ lōkēbhyō₅'surān₆prāṇū₇data |
traya₁striḡsēnā₂ pratyati₃ṣṭhat |
ēka₁viḡsēnā₂ rucā₃madhatta || 26 ||

sap₁tada₂sēnā₃ prājāyata |
ya ēvaṃ₁ vidvā₂nthsōmēnā₃ yajā₄tē |
sap₁tahōtra₂iva su₃vargaṃ₄ lōkamē₅ti |
triṇa₁vēnā₂ stōmēna₃ibhyō₄ lōkēbhyō₅
bhrātrī₁vyā₂nprāṇū₃datē |
traya₁striḡsēnā₂ pratiti₃ṣṭhati |
ēka₁viḡsēnā₂ rucā₃m dhattē |
sap₁tada₂sēnā₃ prajāy₄atē |

tasmāthsaptadaśastōmō na nīrhr̥tyaḥ |
prajāpātīrvai sap̣tadaśaḥ |
prajāpātimēva mādhyaṭō dhāttē prajātyai || 27 ||

anandaḍbhuva itī vyāhāradvēdāsīdvēdādhata prajātyai || 4 ||

dēvā vai varuṇamayājayann̐ |
sa yasyai yasyai dēvatāyai dakṣiṇāmanāyat |
tāmāvlīnāt |
tē'bruvann̐ |
vyāvṛtya pratigr̥hṇāma |
tathā nō dakṣiṇā na vlēṣyatīti |
tē vyāvṛtya pratyagr̥hṇann̐ |
tatō vai tāndakṣiṇā nāvlīnāt |
ya ēvaṃ vidvānvyāvṛtya dakṣiṇāṃ pratigr̥hṇāti |
nainaṃ dakṣiṇā vlīnāti || 28 ||

rājā tvā varuṇō nayatu dēvi
dakṣiṇē'gnayē hirāṇyamityāha |
āgnēyaṃ vai hirāṇyam |
svayaivaināddēvatāyā pratigr̥hṇāti |
sōmāya vāsa ityāha |
saumyaṃ vai vāsaḥ |

svayaivaināddēvatāyā pratigrhṇāti |
rudrāya gāmityāha |
raudrī vai gauḥ |
svayaivaināṁ dēvatāyā pratigrhṇāti |
varuṇāyāśvamityāha || 29 ||

vāruṇō vā aśvaḥ |
svayaivaināṁ dēvatāyā pratigrhṇāti |
prajāpatayē puruṣamityāha |
prajāpatyō vai puruṣaḥ |
svayaivaināṁ dēvatāyā pratigrhṇāti |
manavē talpamityāha |
mānavō vai talpaḥ |
svayaivaināṁ dēvatāyā pratigrhṇāti |
uttānāyāṅgīrasāyāna ityāha |
iyam vā uttāna āṅgīrasaḥ || 30 ||

anayaivainatpratigrhṇāti |
vaiśvānaryarcā ratham pratigrhṇāti |
vaiśvānarō vai dēvatāyā rathaḥ |
svayaivaināṁ dēvatāyā pratigrhṇāti |
tēnāmṛtatvamaśyāmityāha |

amṛtāmēvā''tmandhattē |
vayō dātra ityāha |
vaya ēvainam kṛtvā |
suvargam lōkam gāmayati |
mayō mahyamastu pratigrahītra ityāha || 31 ||

yadvai śivam |
tanmayah |
ātmanā ēvaiṣā parīttiḥ |
ka idam kasmā adādityāha |
prajāpatirvai kaḥ |
sa prajāpatayē dadāti |
kāmaḥ kāmāyētyāha |
kāmēna hi dadāti |
kāmēna pratigrhṇāti |
kāmo dātā kāmaḥ pratigrahītētyāha || 32 ||

kāmō hi dātā |
kāmaḥ pratigrahītā |
kāmaḥ samudramāviśētyāha |
samudra iva hi kāmaḥ |
nēva hi kāmasyāntō'sti |

na sāmudrasyā |
kāmēna tvā pratigrhṇāmītyāha |
yēna kāmēna pratigrhṇāti |
sa ēvainaṁamuṣminlōkē kāma āgacchati |
kāmaitatta ēṣa tē kāma dakṣiṇētyāha |
kāma ēva tadyajamānō'muṣminlōkē
dakṣiṇāmicchati |
na pratigrahītari |
ya ēvaṁ vidvāndakṣiṇām pratigrhṇāti |
anṛṇāmēvainaṁ pratigrhṇāti || 33 ||

vlīnātyaśvamītyāhāṅgīraṣaḥ pratigrahītra ityāha pratigrahītētyāha
dakṣiṇētyāha ca tvārī ca || 5 ||

antō vā ēṣa yajñasya |
yaddaśamamahāḥ |
daśamē'hānthasarparājñiyā ṛgbhiḥ stuvanti |
yajñasyaivāntaṁ gatvā |
annādyamavarundhatē |
tīṣṛbhiḥ stuvanti |
traya imē lōkāḥ |
ēbhya ēva lōkēbhyō'nnādyamavarundhatē |

pr̥śnivatīrbhavanti |
annaṃ vai pr̥śni || 34 ||

annaṃēvāvārundhatē |
manasā prastaūti |
manasōdgāyati |
manasā pratiharati |
mana iva hi prajāpātiḥ |
prajāpātērāptyai |
dēvā vai śarpāḥ |
tēṣāmiyaḡ rājñi |
yathsārparājñiyā ṛgbhiḥ stuvanti |
asyāmēva pratitiṣṭhanti || 35 ||

catuṛhōtr̥ṇ hōtā vyācaṣṭē |
stutamānuśaḡsati śāntyai |
antō vā ēṣa yajñasya |
yaddaśamamahāḥ |
ētatkhalaḥ vai dēvānām paramaṃ guhyaṃ brahma |
yaccatuṛhōtāraḥ |
daśamē'haggscatuṛhōtr̥ṇvyācaṣṭē |
yajñasyaivāntaṃ gatvā |

paṛaṁaṁ dēvaṇāṁ guhyaṁ brahmāvaṛundhē |
tadēva prakāśaṁ gāmayati || 36 ||

tadēnaṁ prakāśaṁ gaṭam |
prakāśaṁ prajānāṁ gamayati |
vācaṁ yacchati |
yajñasya dhr̥tyai |
yajamānadēvatyaṁ vā ahaḥ |
bhrātr̥vyadēvatyā rātriḥ |
ahnā rātriṁ dhyāyēt |
bhrātr̥vyasyaiva tallōkaṁ vṛṇktē |
yaddivā vācaṁ visṛjēt |
ahar̥bhrātr̥vyāyōcchiḡṣēt |
yannaktaṁ visṛjēt |
rātriṁ bhrātr̥vyāyōcchiḡṣēt |
adhivṛkṣasūryē vācaṁ visṛjati |
ētāvaṇtamēvāsmāi lōkamucchiḡṣati |
yāvādādityō'stamēti || 37 ||

pr̥śni tiṣṭhanti gamayati śiḡṣētpañca ca || 6 ||

prajāpatīḥ prajā āsr̥jata |
tāḥ sr̥ṣṭāḥ samāśliṣyanṇ |

tā rūpēṇānuprāviśat |
tasmādāhuḥ |
rūpaṃ vai prajāpatiriti |
tā nāmnā'nuprāviśat |
tasmādāhuḥ |
nāmaḥ vai prajāpatiriti |
tasmādapyā'mitrau saṅgatyā |
nāmnā cēddhvayētē || 38 ||

mitramēva bhāvataḥ |
prajāpatirdēvāsuraṇāsrjata |
sa indramapi nāsrjata |
taṃ dēvā abruvanṇ |
indram nō janayēti |
sa ātmannindramapaśyat |
tamāsrjata |
taṃ triṣṭugvīryaṃ bhūtvā'nuprāviśat |
tasya vajraḥ pañcadaśo hasta āpādyata |
tēnodayyāsuraṇābhyābhavat || 39 ||

ya ēvaṃ vedaḥ |
abhi bhrātṛvyānbhavati |

tē dēvā asurairvijitya |
suvargaṃ lōkamāyanṇ |
tē'muṣminlōkē vyākṣudhyanṇ |
tē''bruvannṇ |
amutaḥ pradānaṃ vā upajijīvimēti |
tē saptaḥōtāraṃ yajñaṃ vidhāyāsyāṃ |
āṅgīraṣaṃ prāhiṇvanṇ |
ētēnāmutraḥ kalpayēti || 40 ||

tasya vā iyaṃ klptiḥ |
yadidaṃ kiñca |
ya ēvaṃ veda |
kalpatē'smai |
sa vā ayaṃ mānuṣyēṣu yajñaḥ saptaḥōtā |
amutraḥ sadbhyō dēvēbhyō havyaṃ vāhati |
ya ēvaṃ veda |
upainaṃ yajñō nāmati |
sō'manyata |
abhi vā imē''smānlōkādamuṃ lōkaṃ
kāmiṣyanta iti |
sa vācāspatē hr̥diti vyāharat |

tasmātputrō hṛdayam |
tasmādaśmāllōkādamuḥ lōkaḥ
nābhikāmayantē |
putrō hi hṛdayam || 41 ||

hvayētē abhavatkalpayētīti caṭvāri ca || 7 ||

dēvā vai catuṛhōṭṛbhīryajñamātanvata |
tē vi pāpmanā bhrāṭṛvyēṇājāyanta |
abhi sūvargaḥ lōkamājayaṇṇ |
ya ēvaḥ vidvāgścātuṛhōṭṛbhīryajñam tānute |
vi pāpmanā bhrāṭṛvyēṇa jayatē |
abhi sūvargaḥ lōkaḥ jāyati |
śaḍḍhōṭṛā prāyaṇīyamāsādayati |
amuṣmai vai lōkāya śaḍḍhōṭā |
ghnanti khalu vā ētathsōmām |
yadabhiṣuṇvanti || 42 ||

ṛjūdhaivaināmaḥ lōkaḥ gāmayati |
catuṛhōṭṛā'tīthyam |
yaśō vai catuṛhōṭā |
yaśā ēvātmandhātē |
pañcāhōṭṛā paśumupāsādayati |

suṡarḡyō vai pañcahōtā |
yajāmānaḥ paśuḥ |
yajāmānamēva suṡarḡaṃ lōkaṃ gāmayati |
grahāṅgrhītvā saptaḥōtāraṃ juhōti |
indriyaṃ vai saptaḥōtā || 43 ||

indriyamēvātmandhāttē |
yō vai catuṛhōtṛnanusavaṇaṃ tarpayati |
trpyati prajayā paśubhiḥ |
upainaḡ sōmapīthō nāmati |
baḥiṣpavamānē daśahōtāraṃ vyācakṣita |
mādhyāndinē pavamānē catuṛhōtāraṃ |
ārbhavē pavamānē pañcahōtāraṃ |
pitṛyajñē ṣaḍḍhōtāraṃ |
yajñāyajñīyasya stōtrē saptaḥōtāraṃ |
anusavaṇamēvaināḡstarpayati || 44 ||

trpyati prajayā paśubhiḥ |
upainaḡ sōmapīthō nāmati |
dēvā vai catuṛhōtṛbhiḥ satramāsata |
ṛddhiparimitaṃ yaśāskāmāḥ |
tē'bruvanṇ |

yannaḥ prathamaṃ yaśā' ṛcchāt |

sarvēśāṃ nāstathsaḥāsaditi |

sōmaścaturhōtrā |

agniḥ pañcahōtrā |

dhātā ṣaḍḍhōtrā || 45 ||

indraḥ saptaḥōtrā |

prajāpatirdaśahōtrā |

tēṣāḡ sōmaḡ rājānaṃ yaśā' ārcchat |

tannyakāmayata |

tēnāpākrāmat |

tēnā' pralāyamacarat |

taṃ dēvāḥ praiśaiḥ praiśāmaicchanḥ |

tatpraiśānāṃ praiśatvam |

nīvidbhirnyāvēdayanḥ |

tannīvidāṃ nivittvam || 46 ||

āprībhirāpnuvanḥ |

tadāprīṇāmāprītvam |

tamaḡhnannḥ |

tasya yaśō vyāgrhṇata |

tē grahā abhavanḥ |

tadgrahāṇāṃ grahaṭvām |
yasyaivam vīduṣō grahā gr̥hyantē |
tasya tvēva gr̥hītāḥ |
tē'bruvanṇ |
yō vai naḥ śrēṣṭhō'bhūt || 47 ||

tamāvadhiṣma |
punarimaḡ sūvāmahā iti |
tam chandōbhīrasuvanta |
tacchandāsām chandaṭvām |
sāmnā samānāyanṇ |
tathsāmnāḥ sāmāṭvām |
ukthairudāsthāpayanṇ |
taduḥthānāmukthaṭvām |
ya ēvaṃ vēda |
pratyēva tiṣṭhati || 48 ||

sarvamāyurēti |
sōmō vai yaśaḥ |
ya ēvaṃ vidvānthsōmāmāgacchāti |
yaśa' ēvaināmṛcchati |
tasmādāhuḥ |

yaścaivam̐ veda yaśca na |
tāvubhau sōmamāgacchataḥ |
sōmō hi yaśaḥ |
taṁ tvā va yaśaḥ ṛcchatītyāhuḥ |
yaḥ sōmē sōmam̐ prāhēti |
tasmāthsōmē sōmaḥ prōcyāḥ |
yaśaḥ ēvainaṁṛcchati || 49 ||

abhiṣuṇvantiḥ saptaḥōtā tarpayatiḥ ṣaḍḍhōtrā nivittvamabhūttiṣṭhatiḥ
prāhētiḥ dvē ca || 8 ||

idaṁ vā agrē naiva kiñcaṇāsīt |
na dyaurāsīt |
na pṛthivī |
nāntarikṣam |
tadasādēva sanmanō'kurutaḥ syāmiti |
tadātapyata |
tasmāttēpānāddhūmō'jāyata |
tadbhūyō'tapyata |
tasmāttēpānādagnirājāyata |
tadbhūyō'tapyata || 50 ||

tasmā^{||}ttēpānā^{||}jyōtirajāyata |
tadbhūyō^{||}'tapyata |
tasmā^{||}ttēpānā^{||}dar^{||}cirajāyata |
tadbhūyō^{||}'tapyata |
tasmā^{||}ttēpānā^{||}nmarī^{||}cayō'jāyanta |
tadbhūyō^{||}'tapyata |
tasmā^{||}ttēpānā^{||}dudārā ajāyanta |
tadbhūyō^{||}'tapyata |
tada^{||}bhramiva^{||} samāhanyata |
tadvastimā^{||}bhinat || 51 ||

sa sāmudrō^{||}'bhavat |
tasmā^{||}thsamudrasya^{||} na pibanti |
prajānā^{||}namiva^{||} hi manyantē |
tasmā^{||}tpaśōrjāyāmā^{||}nādāpaḥ purastā^{||}dyanti |
taddaśā^{||}hōtā'nvāsṛjyata |
prajā^{||}pātīrvai daśā^{||}hōtā |
ya ēvaṁ tapāsō vīryaṁ vidvāgstapyatē |
bhavatyēva |
tadvā idamā^{||}paḥ salilamāsīt |
sō'rōdītprajā^{||}pātīḥ || 52 ||

sa kasmā¹ ajñi¹ |
yadyasyā¹ apratiṣṭhāyā¹ iti¹ |
yadaphsvāvāpadyata¹ |
sā pṛthivyā¹ bhavat¹ |
yadvyamṛṣṭa¹ |
tadantarikṣam¹ abhavat¹ |
yadūrdhvam¹ udamṛṣṭa¹ |
sā dyaurā¹ bhavat¹ |
yadarōdīt¹ |
tadanayō¹ rōdastvam¹ || 53 ||

ya ēvaṃ¹ veda¹ |
nāsyā¹ grhē¹ rūdanti¹ |
ētadvā¹ ēṣāṃ¹ lōkānāṃ¹ janma¹ |
ya ēvamēṣāṃ¹ lōkānāṃ¹ janma¹ veda¹ |
naiṣu¹ lōkēṣvā¹ rti¹ mārccati¹ |
sa imāṃ¹ pratiṣṭhāmā¹ vindata¹ |
sa imāṃ¹ pratiṣṭhām¹ vitvā¹ kāmaya¹ ta¹ prajāyēyēti¹ |
sa tapō¹ tapyata¹ |
sō¹ ntarvā¹ nabhavat¹ |
sa jaghanā¹ dasūrā¹ nasṛjata¹ || 54 ||

tēbhyō mṛ̣ṇmayē pātrē'nnāmaduhat |
yā'sya sā taṇūrāsīt |
tāmapāhata |
sā tamisrā'bhavat |
sō'kāmayata prajāyēyēti |
sa tapō'tapyata |
sō'ntarvānabhavat |
sa prajānānādēva prajā āsṛjata |
tasmādimā bhūyiṣṭhāḥ |
prajānānāddhyēnā āsṛjata || 55 ||

tābhyō dārumayē pātrē payō'duhat |
yā'sya sā taṇūrāsīt |
tāmapāhata |
sā jyōthsnā'bhavat |
sō'kāmayata prajāyēyēti |
sa tapō'tapyata |
sō'ntarvānabhavat |
sa upapakṣābhyāmēvartūnāsṛjata |
tēbhyō rajatē pātrē ghṛtamāduhat |
yā'sya sā taṇūrāsīt || 56 ||

tāmapāhata |
sō'hōrātrayōḥ sandhirābhavat |
sō'kāmayata prajāyēyēti |
sa tapō'tapyata |
sō'ntarvānabhavat |
sa mukhāddēvānāsṛjata |
tēbhyō haritē pātrē sōmāmaduhat |
yā'sya sā tanūrāsīt |
tāmapāhata |
tadahārabhavat || 57 ||

ētē vai prajāpātērdōhāḥ |
ya ēvaṃ veda |
duha ēva prajāḥ |
divā vai nō'bhūditī |
taddēvānām dēvatvam |
ya ēvaṃ dēvānām dēvatvaṃ veda |
dēvavānēva bhāvati |
ēadvā ahōrātrāṇām janma |
ya ēvamahōrātrāṇām janma veda |
nāhōrātrēṣvārtimārcchati || 58 ||

asatō'dhi manō'sṛjyata |
manah prajāpātimasṛjata |
prajāpātiḥ prajā āsṛjata |
tadvā idam manasyēva pāramam pratiṣṭhitam |
yadidam kiñca |
tadētacchvōvasyaṣam nāma brahma |
vyucchanti vyucchantyasmai vasyāsī vasyāsī vyucchati |
prajāyatē prajāyā paśubhiḥ |
pra pāramēṣṭhinō mātrāmāpnōti |
ya ēvaṁ veda || 59 ||

agnirajāyata tadbhūyō'tapyatābhinadarōdītprajāpātī
rōdastvamāsṛjatāsṛjata ghṛtamāduhadyā'sya sā
tanūrāsīdahārabhavadṛcchati veda || 9 ||

idam dhūmo'gnirjyōtirarcimarīcaya udārāstadabhraḡ sa
jaghanāthsā tamīsrā saprajanānāthsā jōthsnā sa upapakṣābhyāḡ
sō'hōrātrayōḥ sandhiḥ sa mukhāttadahārdēvavānmṛnmayē
dārumayē rajatē haritē tēbhyastābhyō dvē tē'nnam payō
ghṛtaḡ sōmām ||

prajāpātīrindrāmasṛjatā''nujāvaram dēvānām |
tam prāhiṇōt |
parēhi |

ētēṣāṃ dēvānāmadhipatirēdhīti |

taṃ dēvā abruvanṇ |

kastvamasi |

vayaṃ vai tvacchrēyāḡsaḥ sma iti |

sō'bravīt |

kastvamasi vayaṃ vai tvacchrēyāḡsaḥ sma

iti mā dēvā avōcanniti |

atha vā idaṃ tarhi prajāpatau hara āsīt || 60 ||

yadaśminnādityē |

tadēnamabravīt |

ētanmē prayaccha |

athāhamētēṣāṃ dēvānāmadhipatirbhaviṣyāmīti |

kō'hagg syāmityābravīt |

ētatprādāyēti |

ētathsyā ityābravīt |

yadētadbravīṣīti |

kō ha vai nāma prajāpatih |

ya ēvaṃ veda || 61 ||

vidurēnaṃ nāmnā |

tadāsmāi rukmaṃ kṛtvā pratyamuñcat |

tatō vā indrō dēvānāmadhipatirabhavat |
ya ēvaṃ vēdā |
adhipatirēva sāmānānām bhavati |
sō'manyata |
kiṃ kiṃ vā ākaramiti |
sa candraṃ ma āharēti prālapat |
taccandramāsaścandramastvam |
ya ēvaṃ vēdā || 62 ||

candravānēva bhavati |
taṃ dēvā abruvan |
suvīryō maryā yathā gōpāyata iti |
tatsūryāsyā sūryatvam |
ya ēvaṃ vēdā |
nainām dabhnōti |
kaścānāsminvā idamindriyaṃ pratyasthāditi |
tadindrāsyēndratvam |
ya ēvaṃ vēdā |
indriyāvyēva bhavati || 63 ||

ayaṃ vā idaṃ pāramō'bhūditi |
tatpāramēṣṭhināḥ paramēṣṭhitvam |

ya ēvaṃ vedaḥ |
paramāmēva kāṣṭhāṃ gacchati |
taṃ dēvāḥ sāmāntaṃ paryāviśanṇ |
vasāvaḥ purastāt |
rudrā dakṣiṇataḥ |
ādityāḥ paścāt |
viśvē dēvā uttarataḥ |
aṅgirasah pratyāñcam || 64 ||

sādhyāḥ parāñcam |
ya ēvaṃ vedaḥ |
upainaḡ samānāḥ samviśanti |
sa prajāpatirēva bhūtvā prajā āvayat |
tā āsmai nātiṣṭhantānnādyāya |
tā mukhaṃ purastātpaśyāntīḥ |
dakṣiṇataḥ paryāyanṇ |
sa dakṣiṇataḥ paryāvartayata |
tā mukhaṃ purastātpaśyāntīḥ |
mukhaṃ dakṣiṇataḥ || 65 ||

paścātparyāyanṇ |
sa paścātparyāvartayata |

tā mukhaṁ purastātpaśyāntīḥ |
mukhaṁ dakṣiṇataḥ |
mukhaṁ paścāt |
uttarataḥ paryāyanṇ |
sa uttarataḥ paryāvartayata |
tā mukhaṁ purastātpaśyāntīḥ |
mukhaṁ dakṣiṇataḥ |
mukhaṁ paścāt || 66 ||

mukhamuttarataḥ |
ūrdhvā udāyanṇ |
sa upariṣṭānnyāvartayata |
tāḥ sarvatōmukhō bhūtvā''vāyat |
tatō vai tasmai prajā atiṣṭhantānnādyāya |
ya ēvaṁ vidvānpari ca vartayatē ni ca |
prajāpatirēva bhūtvā prajā ātti |
tiṣṭhantē'smai prajā ānnādyāya |
ānnāda ēva bhāvati || 67 ||

āśīdvēda candramastvaṁ ya ēvaṁ vēdēndriyāvyēva bhāvati
pratyañcaṁ mukhaṁ dakṣiṇatō mukhaṁ paścānnava ca || 10 ||

prajāpātirakāmayata bahōrbhūyānthsyāmiti |
sa ētaṁ daśahōtāramapaśyat |
taṁ prāyunkta |
tasya prayukti bahōrbhūyānabhavat |
yaḥ kāmayēta bahōrbhūyānthsyāmiti |
sa daśahōtāraṁ prayuñjita |
bahōrēva bhūyānbhavati |
sō'kāmayata vīrō ma ājāyētēti |
sa daśahōtuṣcatuṛhōtāraṁ nirānimīta |
taṁ prāyunkta || 68 ||

tasya prayuktīndrō'jāyata |
yaḥ kāmayēta vīrō ma ājāyētēti |
sa catuṛhōtāraṁ prayuñjita |
ā'sya vīrō jāyatē |
sō'kāmayata paśumānthsyāmiti |
sa catuṛhōtuḥ pañcahōtāraṁ nirānimīta |
taṁ prāyunkta |
tasya prayukti paśumānabhavat |
yaḥ kāmayēta paśumānthsyāmiti |
sa pañcahōtāraṁ prayuñjita || 69 ||

paśu₂mānēva bhāvati |
sō'kāmayata₂rtavō mē kalpēra₂nniti |
sa pañcahōtuḥ ṣaḍḍhōtāraṃ nirā₂mimīta |
taṃ prāyu₂ṅkta |
tasya prayukty₂rtavō'smā akalpanta |
yaḥ kāmayē₂ta₂rtavō mē kalpēra₂nniti |
sa ṣaḍḍhōtāraṃ prayu₂ñjīta |
kalpa₂ntē'smā r₂tavaḥ |
sō'kāmayata sōma₂paḥ sōmayā₂jī syām |
ā mē sōma₂paḥ sōmayā₂jī jāyē₂tēti || 70 ||

sa ṣaḍḍhōtuḥ sapta₂hōtāraṃ nirā₂mimīta |
taṃ prāyu₂ṅkta |
tasya prayukti sōma₂paḥ sōmayā₂jyab₂havat |
ā'sya sōma₂paḥ sōmayā₂jyājāyata |
yaḥ kāmayē₂ta sōma₂paḥ sōmayā₂jī syām |
ā mē sōma₂paḥ sōmayā₂jī jāyē₂tēti |
sa sapta₂hōtāraṃ prayu₂ñjīta |
sōma₂pa ēva sōmayā₂jī bhāvati |
ā'sya sōma₂paḥ sōmayā₂jī jāyatē |
sa vā ēṣa paśuḥ pañca₂dhā pratitiṣṭhati || 71 ||

paḍb_hirmukhēna |
tē dēvāḥ paśūn v_itvā |
su_vargaṃ lōkamāyanṇ |
tē'muṣminlōkē vyākṣudhyaṇṇ |
tē''bruvannṇ |
a_mutaḥ pra_dānaṃ vā upā_ji_jivimēti |
tē sap_tahōtāraṃ ya_jñaṃ vi_dhāyāyāsyāṃ |
āngīra_saṃ pra_hiṇvanṇ |
ē_tēnā_mutra' kalpayēti |
tasya vā i_yaṃ kl_ptiḥ || 72 ||

ya_didaṃ kiñcā |
ya ē_vaṃ vēda' |
kalpātē'smai |
sa vā a_yaṃ mānuṣyēṣu ya_jñaḥ sap_tahōtā |
a_mutra' sa_dbhyō dēvēbhyō ha_vyaṃ vā_hati |
ya ē_vaṃ vēda' |
upa_inaṃ ya_jñō nā_mati |
yō vai ca_turhō_tṛṇāṃ ni_dānaṃ vēda' |
ni_dānāvānbhavati |
a_gni_hō_traṃ vai daśā_hō_turni_dānāṃ |

daṛśapūrṇamāsau catuṛhōtuḥ |
cāturmāsyāni pañcāhōtuḥ |
paśubandhaḥ ṣaḍḍhōtuḥ |
saumyō'dhvaraḥ saptaḥōtuḥ |
ētadvai catuṛhōtṛṇām nidānām |
ya ēvaṃ veda |
nidānavānbhavati || 73 ||

amimīta tam prāyukta pañcāhōtāraṃ prayuñjita jāyēteti
tiṣṭhati kṛptirdaśahōturnidānaḥ sapta ca || 11 ||

prajāpatirakāmayata prajāḥ sṛjēyēti prajāpatirakāmayata
daṛśapūrṇamāsau sṛjēyēti prajāpatirakāmayata prajāyēyēti
sa tapaḥ sa trivṛtaṃ prajāpatirakāmayata daśahōtāraṃ tēna
daśadhā'tmānaṃ dēvā vai varuṇamantō vai prajāpatistāḥ
sṛṣṭāḥ sāmaśliṣyandēvā vai catuṛhōtṛbhiridaṃ vā agre
prajāpatirindraṃ prajāpatirakāmayata bahōrbhūyānēkādaśa || 11 ||

prajāpatistadgrahāsyā prajāpatirakāmayatānayaivainattasya vā
īyaṃ kṛptistasmāttēpānājyōtiryadaśminnādityē sa
ṣaḍḍhōtuḥ saptaḥōtāraṃ trisaptatiḥ || 73 ||

prajāpatirakāmayata nidānavānbhavati ||

|| hariḥ ō(3)m ||

|| iti kṛṣṇayajurvēdīya taittirīya brāhmaṇē dvitīyāṣṭakē
dvitīyaḥ praśnaḥ samāptaḥ ||